

op aarde, aanstonds vloog ik naar Hem heen"? Wij willen toch immers ook met Jezus zoo bij tijden en oogenblikken alleen zijn? En Zijn wereldkrijgstocht — nu ja, die is voor beroepssoldaten. En dat zijn van die ruwe klanten, let maar op: letterknechten, polemisten, nomisten, practicisten; daartoe geven zij van die rauwe geluiden uit hun keel.

Den psychologischen kant uit, derhalve. En dan is er stof genoeg. Ook die Emmaüsgangers hadden hun spanningsvolle urent! En dan die vergaderde discipelen! En o ja, die Thomas; complete karakterschets beschikbaar, even betrouwbaar, als ware hij vanwege het Psychotechnisch Laboratorium zelf „getest“, of als hadde het nieuwste Graphologisch Instituut zijn handschrift ter beschikking gehad, om het karakter er uit te lezen. En dan voorts: die verrassende vischvangst (ter keuze: een bijzondere verkwikking, een tractatie van benauwde zielen, of een puke allegorie, met vergeestelijkende toepassing op de Zending!) En dan dat: „Vrede zij u lieden“, — hoe vertroostend is dat! Ge moet daarbij vooral niet denken aan Lucas 10, waar de zeventig uitgezonden zich bij voorbaat óók de gelegenheid tot een ambtelijk afschudden van het stof moeten scheppen door den ambtelijken groet: vrede zij dezen huize. Ge moet daarvan heusch niet denken; dat is te nuchter. „Vrede“, — dat is toch zielerust? Ontspannenheid? Er zijn grenzen in de deugden, tenminste — in sommige; b.v. in het nuchterzijn.

Preek nu maar voort, schrijf nu maar voort, dominee, essayist! Toon ons steeds weer dat spannende tooneel der eeuwenoude Worstelingen aller Zielen. Zorg voor een volledige verzameling van décors; en bedenk vooral, dat het bezit van alleen maar bloemhoven-décors uw reputatie grondig zal bederven. Maar voorts: toon ons het schouwspel aller Zielen; neem daarvoor bijbelsche figuren; zet ons, toeschouwers, in het donker, belicht fel dat tooneel. En of nu de lampen, die het tooneel beschijnen, op Kerstfeest, dan wel op Paaschfeest aangebracht zijn, een Kerst-kleur, dan wel een Paasch-kleur werpen, dát is bijnaak. Hoofdzak is het ziele-drama, dat met die lampen niets uit te staan heeft.

▼

Maar we worden nu werkelijk bang, dat 't ontbreken van de ironie-letter ter drukkerij ons bij sommige lezers parten spelen zal, als we nu niet dadelijk ophouden met deze pijnlijke ironie. De lezer zal nu wel verstaan, dat naar onze stellige, reeds eerder breed gedocumenteerde meening, de steeds weer psychologische preek-motieven uit de historische stoffen purende preekmethode als PREEKmethode even verwerpelijk is, als de manier van doen zou wezen van b.v. den geograaf, die aardrijkskundige bijzonderheden, of van den freudiaan, die materiaal voor zijn sexuele pathologie uit de bijbelsche berichten afleiden zou. Wie Gods groote werken verkondigen wil op Paschen, moet het dan ook daarover hebben; en niet naar aanleiding daarvan iets vertellen, dat hem nu speciaal interesseert, hem of zijn gehoor. Wie op Paschen „preekt“ over de beste wijze van eten (Emmaüsgangers, zee van Tiberias) of van groeten (Emmaüsgangers, of opperzaal) of van binnenkomen of van afscheid nemen (opperzaal) of van welvoegelijkheidsbetoon (Petrus' opperkleed), die heeft Gods Woord niet bediend. Daar zijn we het allemaal al lang met elkaar over eens. We weten dat zelfs flink te vertellen, bij wijze van verwijf, aan de voormalige dominees van het rationalisme. Maar wij zelf dan? Wie op Paschen over „psychische spanningen“ „preekt“, die bedient Gods Woord evenmin. Slechts hij doet dit, die ons den opgestanen Levensvorst laat zien, Zijn ambt bedienende en opstijgende tot Zijn Vader. Den Middelaar in de „anabasis“. Zóó één preekt niet „over“ psychische spanningen, al brengt hij ons wel daarin.

▼

Wordt Christus zóó gezien en getoond in de Paasch-prediking, dan is zij rijk en grootsch. Dan wordt de bijbelsche weg en niet die der vleeschelijke willekeur en eenzijdigheid (d.w.z. zelfhandhaving) bewandeld, in het onder meer óók „vertroosting“ ontvangen uit de Schriften.

Want we hebben dan Hem in Zijn ambtelijke, Messiaansche trouw gezien. Hij is dan weer onze „Basileus“, d.w.z. onze Messias-koning. De in het proces voor Kajafas en Pilatus optredende titel „Basileus“ (koning) is immers een verkorte naam van den Messias-koning. En deze over den dood en een Romeinsche wacht nu triumfeerende „Basileus“, Hij moge dan dadelijk na Zijn opstanding spreken van Zijn „anabasis“, toch „gaat“ Hij niet „op“ naar Jeruzalem — daar laat Hij andere uit den dood verzeenen verschijnen — en ook niet naar Rome, doch naar den hemel. En als leidsman² des geloofs laat Hij wel dadelijk de boodschap doorgeven: Zie, Ik ga u voort.; dat woord, waarop zoovele Joden reeds jaren lang gewacht hadden, begeerig, het te hooren uit den mond van een nationalen Führer met internationalen durf; doch hij vult dit: „Ik ga u voort“ dan verder aan, niet met een: „naar Judea“ (de provincie, waar de politieke slagen vallen, de diplomatieke „zetten“ gedaan worden) en ook niet met een: „naar Italië (waar de antichrist zijn portret alvast laat bewonderen), doch met zijn: „naar Galilea“; daar zal Hij Zijn instructies voor de kerkvergadering hunc geven. En zoo is Hij als knecht des Heeren bezig, vóór Zijn hemelvaart Zijn apostelen te instrueeren, opdat zij „wezen“ en „orde“ zouden lee-

ren verstaan van dien staat, waarvan wij heden burgers zijn, en die zelf in den hemel is, ingrijpende óp alle wereldleven, maar niet daaruit opkomende, noch met één van zijn „zijden“ (b.v. de religieuze) te vereenzelvigen.

Ja, Hij is nu de „Basileus“, die het stille protest, dat Hij enkele dagen geleden (vóór zijn dood) tegen de vleeschelijk-uitwendige koningsschaps-idee der nationalistische zeloten publiek had uitgesproken, nu in een nader onderricht van veertig dagen aan Zijn kerkvergaderings-apostelen gaat verklaren en inscherpen.

Welk protest? Dat van dat ezeisveulen, waarmee Hij zijn stad was binnengereden. Een jong roomsch auteur merkt op: „Wij in ons land kennen den ezel eigenlijk niet. De wilde ezel leeft in het bergland... Als hij (zonder verband met de kudde) alleen is, en onraad vermoedt, staat hij oogenblikkelijk stil, stokstijf, als verstand; zoo kan hij in de bergen nog het leven eraf brengen, daar waar het nerveuze paard, het dier der vlakke steppe, direct op hol zou slaan en in den afgrond storten... Zulk een... rijdier... zou in den strijd zijn berijder een zekeren dood brengen“³).

Ja, zóó was Christus als „Basileus“ de stad binnengekomen: een koning, die niet van plan is in den strijd der vleeschelijke wapenen OP DIT WAPEN als het beslissende mee te doen; Hij doet wel mee, grijpt zelfs op heel het strijdgewoel in, doch doet dit als Koning der gerechtigheid op een wijze, die onder menschen belachelijk is (den Grieken een dwaasheid) en gevaarlijk, doodelijk (den Joden een ergernis).

En zie, nu komt daar die Basileus van dat ezelsdier van enkele dagen geleden zijn graf uit! Stom-verbaasd ontdekken de leerlingen, dat Hij Jeruzalem en Rome kan verstaan. KAN verstaan. Maar Hij doet het niet. Of ja, — Hij doet het toch; maar op Zijn eigen onder Grieken „belachelijk“ en onder Joden „gevaarlijk“ manier. „De kerk onder het kruis“, zeggen de paaschprekers, als ze erg diep „komen af te d(w)alen“. „Het Koninkrijk Gods op den ezel“, dat is beter, wijl ruimer gezegd. Christus de Basileus-op-den-ezel, zet nu óók al de Zielen ambshalve op ezels. Met Zijn rijks-grooten (apostelen) begint Hij. En wie Zijn leven, zijn paaschleven, wel te verstaan, liefheeft, die móet op een ezel de toeziende kerk, de verslapte broederschap durven binnentreden.

En dat is nu rechtsreeks paaschpreek-motief. De opgestane Koning zet al zijn apostelen op den ezel: Jeruzalem als openbaar worstelperk ontwijkt Hij zelf, Hij is er al doodgestoken op Zijn ezel; de vijanden immers hadden flinke paarden. Hij zelf is al dadelijk bezig met de „anabasis“, de hemelvaart. Maar Hij zal hen straks wel naar Jeruzalem zenden: een publieke intocht van de Christus-herauten-op-een-ezelsveulen. Goede herders, niet óngewapend, doch anders gewapend. Niet óngewapend: de militaire wacht is door hun Koning uiteengejaagd, van dat graf weggejaagd. Doch alleen met het wapen van den schrik des Heeren. En geen stijldros was in de buurt op Zondagmorgen. Het kómt ook niet in de buurt van de zijde der apostelen: daar zorgt Christus wel voor.

Goede herders — inderdaad; hen stelt Hij na Zijn opstanding aan! Dus: toch weer de religieuze psychologie? Dewijl een herder een theoloog is? Die dan een secundant voor den secundairen dienst der barmhartigheid heeft, opdat de arme stakkers nog niet genoeg krijgen om in de kerk te komen? Neen — het is veel meer, en het is ook anders. Een herder is in den bijbel herder voor het geheele leven, voor alle belangstellings-sferen in dat leven. De farizeeërs waren dan ook niet daarom „dieven en roovers“, omdat ze zich letterlijk met alle zaken van kerk, staat en maatschappij bemoeiden, doch, omdat ze zichzelf weidden en niet wettig geroepen waren; „oud-strijders“ zouden ze h.i. worden in den komende messiaanschen staat, in afwachting waarvan ze Herodes den Groote een eed van trouw soms hadden durven weigeren! „Oud-strijders“ krijgen bij elke zich als messiaansch aandienende Führer-dictatuur ook vandaag nog de vette baantjes: zij weiden zichzelf. Dat kunnen dominees doen, maar ook N.S.B.-propagandisten. En de farizeeërs waren heusch niet alleen-maar-theologisch geïnteresseerden. Ze waren voor alles geïnteresseerd. Tegenover hen nu komt de Paaschvorst Zijn herders-onder-Hem aanstellen. „Zie, Ik geef u macht“. „Mijn vrede geef Ik u“. „Wien gij zult binden, ontbinden, die zal in de hemelen gebonden, onthouden zijn“. Tucht, in de kerk? Alleen voor kerkelijk gebruik? O neen — 't gaat over herders! En die raken de wolven „op ALLE terrein des levens“.

Daarom worden dan ook na Paschen die apostelen vergaderings voor kerk-en-koninkrijk-der-hemelen. Niet maar een gereformeerde kerk, doch óók een politieke partij, óók een sociale kring, óók een universiteit zal daarom door den Paaschvorst aangevoerd worden op het „fundament der apostelen en profeten“, de apostolische successie gaat behalve Rome en Dordt als theologisch-kerkelijk geïnteresseerden, ook alle anderen aan. Synodes, concilies, maar ook congressen en meetings.

Zoo is Paschen 't feest der herstelde herders-functie over 't gansche menschenleven. De schapen, die geen herder hebben (N.S.B.) zullen 't moeten hooren, dat het vragen om de keur der apostolische successie niet straffeloos door hen kan worden overgelaten aan theologen en kerklieden.

3) De schrijver geeft merkwaardige voorbeelden van 't gebruik van ezels en paarden gedurende den oorlog in Roemenië

En daarom stelt Christus, van Zijn ezel naar het kruis afgeleurd, doch daarna van het kruis verhoogd tot „God en Zijn troon“ (zie: „Uit de Schrift“), en na den Paaschdag, bezig zijnde met Zijn „anabasis“ in volle heerlijkheid, zijn herders aan; de herders worden nu de wettige „deur“ binnengelaten, d.w.z. zij krijgen hun wettige aanstelling van den eigenaars (Kurios) der schapen.

Zoo is Paschen universeele levens-verzoeking. De goede Herder, die Koning op den ezel, heeft Zich in Gethsemané aan Petrus het „paard“ verhuurd, steek uw zwaard in de schede. Maar dat was toen nog maar negatief; en 't ging zeer haastig in met dat bevel, een paar dagen geleden. Maar nu moet de Basileus veertig dagen ervoor, om dat aan Petrus nog eens flink te zeggen. Na Paschen neemt Hij hem dan ook apart, en het wordt een lang gesprek tussen Koning en minister. „Een ander zal u gorden en brengen waar gij wilt“. Kijk, nu zet de Paaschvorst Zich zelf op den troon, en Petrus op Zijn ezel. Van nu aan zal de leer der twee zwaarden veroordeeld zijn als een dwaze antinomische verbinding van twee niet bij elkaar passende dieren: het „paard“ en den „ezel“. Maar die heterogene verbintenis is dan ook altijd en overal vervloekt. Voor de Kerk, zegt u? Neen, dat voor de christelijke politiek; óók voor de christelijke sociale zorg; óók voor de christelijke school, de lagere en de hogere.

De Basileus-Messias-Koning Jezus Christus.

Zie, nu komt Hij letterlijk in alles in, onze goede Eerste Herder. Hij schaft den Zaterdagsschen sabbath af en dringt ons den Zondag op. Den Zaterdag gunt Hij de eere niet, dag van de groote verrijzenis te zijn. Eens op deze aarde hebben de menschen een streep — op de kaart — getrokken; een scheepskapitein, die den streep passeert, springt één dag over, of schiet er een dag bij in, al naar gelang hij van A naar B of van B naar A op weg is, als hij die denkbeeldige lijn passeert. Hij stapt dan zóó van, laat ons zeggen, den Vrijdag in den Zondag over, of komt, uit B vertrokken, den Zaterdagavond, in A op Zaterdagmorgen aan. Wat moet, van „God en Zijn troon“ uit gezien, die denkbeeldige streep toch wel onbetekenend zijn: „menschen-schrift“, „menschengriffel“, zou Jesaja zeggen. Maar zeer nauwkeurig heeft toch de verhoogde Christus u den hemel, in het gezelschap van Abraham, Jesaja en van den bekeerden „oud-strijder“ der nationale Garde van het Vurig-Ros, die zich op Golgotha tot den Koning op-den-ezel bekeerd had⁴), geleet op de ordeningen-entrent-den-tijd, die aan den eenen kant van die streep op aarde, daar in Jeruzalem, golden. Hij kwam nu tusschen zon en maan en sterren door (dár was hij eigenlijk ook geboren, daar lag Zijn Bethlehem, Lucas 2, Openb. 12), en koos precies Zijn plekje in de ruimte, waar Hij wezen moest, en ook Zijn punt in den tijd, waarop Hij werken moest. Dat plekje was de hof van Jozef van Arimáthea. En dat punt in de tijd was die Zondagmorgen — als het begon te lichten. Hij kondigde den Zondag aan, en had daarvoor een zeer preciese hemelsche aandacht, toen Hij tot hij Abraham, Jesaja en Zijn mede-gekrusten was wonnen onderdaan stond, in het paradijs zijnde.

De Zondag! En die Zondag wordt nu ook verdoord door Hem opgedrongen als de dag der rust over heel de levens-linie. Op Zondag verschijnt Hij aan de leerlingen. En als Thomas er niet is, dan laat Hij den Thomas tobben, tot dat het weer Zondag is; eerdert vertoont Hij Zich aan Thomas niet.

Het was maar een enkele greep, die wij deden uit de overrijke materiaal. Slechts een zeer uitvoerig boek uit het Paaschevangelië kunnen volgen op den voet, en overal aanwijzen, hoe de zeer speciale Paaschboodschap tot in de kleinste onderdeelen toe juist haar specialen inhoud heeft.

Wij echter in dit voor de Paaschweek bestemde nummer van ons blad konden niet meer dan een enkel greep doen. Wilden wij volledig zijn, of zelfs maar overzichtelijk in onze aanduiding, dan zouden we moeten spreken over heel veel andere dingen meer. Over het „niet-aanraken“ (vasthouden, Maria Magdaleen). Christus wil weg, en de openbaringshistorie mag niet geremd worden. Of over dat woord: Zalig wie niet gezien en nochtans geloofd zal hebben (geen algemeen gebod, doch speciale teekening van den nieuwen toestand, het intermezzo tusschen hemelvaart en wederkomst; en daarom heusch geen tegenspraak van dat andere woord: „uwe oogen zijn zalig, omdat zij gezien hebben“). Of over dat eten van den zelligen spijs en drank meer behoevendes Levensvorst met de Apostelen (bewijs der lichamelijke verrijzenis; een zintuiglijk-waarneembaar bewijs, dat hun gegeven wordt in onze plaats, ons ten goede, om het ons te garanderen; en daarin een binding aan het ambt; de apostolische successie is er ook in de openbarings- en verkondigings-geschiedenis; denk aan het woord van Petrus, later gesproken tot Cornelius). Of over den samenhang tusschen den laatste maaltijd vóór het sterven en den eersten na de opstanding; den samenhang ook tusschen den laatste maaltijd (een gezelschapsact) vóór de hemelvaart en den straks te wachten eeuwigen maaltijd na de wederkomst, als Hij den wijn nieuw zal drinken met de Zijnen. Er liggen hier nog heel wat schatten op te delven.

4) De „moordenaar“ aan 't kruis: vroeger lid van het in Palestina opereerende bende-wezen; heden zult gij met Mi in het paradijs zijn.

En het is ni
ning van het f
aan terrein is
king den princ
het minst in d
dat het in de l
historie en
minst in de w
Paschen niet a
een radicaal a
Ja, het is he
preken. En G
in den van G
gaten hof. Ma
dat de oproep
specialisatie be
heid is. Wat
leekhof. Wat
anders te vert
leef, dat onze
zijn als één d
ben, en dat wi
„morgen“ opge
tot den andere
Christus leef
Herder. En Hij
vlucht met een
een bepaald
trouwd hoekje
oppositie t
lijvenvergader

Een auteur
de uitspraak in
zij naar het ge
den sabbath ha
officieele
ondergang, bij
met het weekla
morgen weer e
de Levende ze
euwig.

Wij weten m
rijgt onze op
accent: hij ble
dood is, maar
doch op Z
dit zij — laat
dat het ver
te brengen
van den rouw
op Zondag, en
nu withouden
ringsgebied van
het een ieder
doorklinkt: we
der klage va
En bestijgen
ans gegeven g

Vervolgartikel

Het leek me
dese week spu
te wijden. Da
even op te sch

Dr J. C. Ru
Vrij onverwa
Ter gelegenhe
hem nog onder
opgenomen in
strijd, dien de
te strijden hee

Voor het l
Dr Rullmann
resolutoze“ spe
houden met l
maakte feiten,
wettige aposto
aan den door
tijden trouw
feitenmateriaal
het Gereformee
bare waarde g
besef. Uit den
ontving, mag
dat hij evena
slinken zag; l
er aan, dat hij
gezegd had, v
dat de bodem,
in zijn krach
in onder den tra
niet alle krac
zelf mobiel te
en Vonkenber
juist door zij
houding der
heeft hij heel

Zijn naam
bij den aanvat
overzicht“, dat
fameerde Ker
kenmerkten di
terende objecti
Dilectie en
ook zijn mon
voorgangers d
Universiteit h
titel verleend
ieder erkenne

Zijn ezel naar te
u het kruis verhoort
de Schrift", en nu
Zijn „anabaptist“
n; de herders worden
engelaten, d.w.z.
ig van den eigena-

ie levens-voorzorg
den ezel, heeft Ze
„paard“ verleden
scheede. Maar de
ging zeer naast to
eden. Maar nu nem
om dat aan Petrus
schen neemt Hij hen
en lang gesprek
ander zal
vaar gij niet
erst Zich zelf
ezel. Van nu aan
rden veroordeelt
verbinding van tw
niet „paard“ om de
tenis is dan ook al
k, zegt u? Neen, d
voor de christelij
ke school, de lagers

Jezus Christus.
is in, onze goede En
geschen sabbath al
Zaterdag gunt Hij
rijzenis te zijn. E
nschen een streep
oekekapitein, die de
ver, of schiet er m
A naar B of van
beeldige lijn passe
eggen, den Vrijdag
er trokken
erdag morgen an
uit gezien, die de
hend zijn: „mensche
Jesaja zeggen. Ma
rhoogde Christus in
Abraham, Jesaja n
der nationale Gede
lgotha tot den Koning
op de ordeningen-
kant van die stree
elden. Hij kwam v
door (daar was H
lag Zijn Bethleh
ties Zijn plekje in
een ook Zijn punt
oest. Dat plekje w
ea. En dat punt is
— als het begon
aan, en had daarv
andacht, toen Hij
le-gekruiden pa
paradijs zijnde.
wordt nu ook ver
der rust over he
verschijnt Hij aan
is, dan laat Hij d
Zondag is; eerst
mas niet.

die wij deden uit be
er uitvoerig boek m
ten op den voet, m
iale Paaschboodsch
e juist haar ap
hweek bestemde m
neer dan een mak
zijn, of zelfs m
dan zouden we mo
dingen meer. Over
Maria Magdalena
ingehistorie mag m
ord: Zalig wie m
bben (geen algeme
an den nieuwen
emelvaart en weder
togenspraak van d
n zalig, omdat z
eten van den zelf
r behoeven den
wijs der lichamelij
neembaar bewijs, d
is, ons ten goede, d
rin een binding an
cessie is er ook d
ga-geschiedenis; m
later gesproken in
ig tusssen den la
den eersten na d
tusssen den la
ór de hemelvaart
aaltijd na de weder
zal drinken met d
wat schatten op u

vroeger lid van het
heden zult gij met M

En het is niet te veel gevraagd, als wij, met erkenning van het feit, dat op dit gebied nog veel onontgonnen terrein is, toch elkander opwekken om in de prediking den principieel-valschen weg te verlaten, en niet het minst in de weken na Paschen er mee te rekenen, dat het in de historische stoffen om die bepaalde historie en om niets anders gaat. „Niet het minst in de weken na Paschen“, zeiden wij; want heeft Paschen niet aan de geschiedenis in één punt des tijds een radicaal andere bewegingsrichting gegeven?

Ja, het is heel moeilijk, over en op Paschen goed te spreken. En wie dat vergeet, is gauw een leelijke Nurks in den van God met licht en leven gezegenden kerkelijken hof. Maar, dit vooropgesteld, blijfve toch erkend, dat de oproep, om aan het geschiedverhaal naar zijn speciaalste bedoeling trouw te blijven, geen overbodigheid is. Want anders wordt die kerkelijke hof tot kerkhof. Wat zullen wij in deze tijden van crisis nog anders te vertellen hebben, dan dit, dat onze Koning leeft, dat onze kerk-stichters nog „pas“ (duizend jaren zijn als één dag) met Hem gegeten en gedronken hebben, en dat wij zelf al tot den volgende maaltijd van „morgen“ opgeroepen zijn, en dat we dus van den eenen tot den anderen liefde-maaltijd op weg zijn?

Christus leeft — en Hij is onze eeuwige levende Goede Herder. En Hij leeft voor heel het koninkrijk. Elke vlucht met een fragment van het Paaschevangelië naar een bepaald afgescheiden, ons persoonlijk zoo vertrouwd hoekje in den levenshof, is individualistische oppositie tegen den Paaschkoning, die Zijn kerk bijeenvergadert en het Rijk Gods openbaren komt.

Een auteur van den laatsten tijd heeft beweerd, dat de uitspraak in Lucas 23:56 (op den sabbath „rusten“ zij naar het gebod, hēsachazan), feitelijk beteekent: op den sabbath hielden zij zich stil; zij hielden op met de officiële doodenklacht. Eerst bij zonsopgang, bij het begin van den sabbath hielden ze op met het weklagen; ze dachten in den vroegen Zondagmorgen weer er mee te beginnen. Maar juist dan komt de Levende zelf hun tegemoet, de klacht verstomt voor eeuwig.

Wij weten niet of dit goed verstaan is. Zoo ja, dan krijgt onze opmerking inzake Thomas nog scherper accent: hij bleef nog „in den rouw“, omdat de Meester dood is, maar wordt nu door Christus, niet op Zaterdag, doch op Zondag „van den rouw ontheven“. Hoe dit zij — laat de Paaschprediking weer de kerk zeggen, dat het verboden is „den rouw in de kerk te brengen“, dat wij allen hebben te „pauzeeren“ van den rouw, en te vervolgen met het levenslied, op Zondag, en in alle dagen der week, en laat ons dat nu uitbreiden over HEEL het veld, HEEL het regeringsgebied van het koninkrijk der hemelen. En laat ons het een ieder zeggen tot het in ALLE levens-kringen doorklinkt: wat klaagt dan een levend mensch? Een ieder klage vanwege zijn zonde.

En bestuigen wij onzen „Paasch-ezel“, naar de ons gegeven genade.

K. S.

Vervolgartikelen.

Het leek me niet ongeoorloofd in het nummer van deze week speciaal aan het Paascheveest de aandacht te wijden. Daarom veroorloof ik mij, de vervolgartikelen even op te schorten.

K. S.

Dr J. C. Rullmann. †

Vrij onverwacht nog is Dr J. C. Rullmann heengegaan. Ter gelegenheid van de doleantieherdenking zagen we hem nog onder ons, en nu is hij — naar we gelooven — opgenomen in dien met heel andere wapenen gevoerden strijd, dien de ééne heilige algemeene kerk in geboden te strijden heeft, tot den dag van Christus' toekomst.

Voor het leven der Gereformeerde Kerken heeft Dr Rullmann zeer veel beteekend. Zijn nimmer „intellectueel“ speurzin dwong hem, zich intensief bezig te houden met haar verleden; en waar de feiten zelf, de maakte feiten, in de rechtvaardiging der kerk naar haar wettige apostolische successie uitwijzen moeten, of ze aan den door Gods Woord gestelden regel in critieke tijden trouw gebleven is, daar is het zeer belangrijke feitenmateriaal, dat Rullmann bijeen gebracht en aan het Gereformeerde volk overgeleverd heeft, van onschatbare waarde geweest, ter verlevendiging van het kerkbesef. Uit den laatsten brief, dien ik van Dr Rullmann ontving, mag ik wel deze bijzonderheid hier mededeelen, dat hij evenals ik zelf het kerkelijk besef al meer slinken zag; historicus als hij was, herinnerde hij mij er aan, dat hij reeds jaren geleden op een jeugdmeeting gezegd had, wat ik zelf onlangs in ons blad schreef, dat de bodem, waarop wij nog het jeugdig enthousiasme in zijn krachtig „toogdagen“-applaus zien uiten, onder den trappelenden voet dreigt te vermolden, als niet alle krachten worden ingespannen, om de jeugd zelf mobiel te houden voor de worsteling, die Kuyper en Vonckenberg gevoerd hebben. Voorzover Rullmann juist door zijn historische studies aan deze mobielhouding der gereformeerde jeugd heeft meegewerkt, heeft hij heel ons kerkelijk leven mogen dienen.

Zijn naam als historicus was gevestigd. Ieder greep bij den aanvang van elk nieuw jaar naar het „kerkelijk overzicht“, dat Dr Rullmann in het Jaarboek der Gereformeerde Kerken placht te geven. Over het algemeen kenmerkten die overzichten zich door de den historicus eerende objectiviteit. Behalve zijn werken over Scheiding, Doleantie en over den strijd voor kerkherstel, hebben ook zijn monografieën over bekende voortrekkers of voorgangers de algemeene aandacht gehad. De Vrije Universiteit heeft den schrijver eershalve den doctorstitel verleend; dat deze volkomen verdiend was, zal ieder erkennen.

K. S.

LITERATUUR EN KUNST

Een bijzondere streek-roman.

Rudolf van Reest: Gebondenen. — Bosch & Keuning, Baarn.

Dank zij de leer van de '80-ers in onze literatuur, werd en wordt nog wel een boek, dat een uitgesproken bedoeling heeft, met wantrouwende oogen bekeken. Daar kunst alleen geschreven moest worden om de kunst, enz. omdat ze haar doel alleen in zichzelf mocht hebben, werd elk boek, waarin de schrijver bewust een bepaalde kwestie behandelde zoo, dat zijn eigen meening niet onduidelijk naar voren kwam, afgewezen en met den vloek van tendenz-werk beladen, uit het heilige gebied der literatuur verbannen.

Op den duur werd het oordeel een beetje verzacht. De waarde van dergelijke boeken werd niet ontkend, en als de schrijver zijn ideeën door de handelende personen liet verkondigen en niet al te veel liet merken dat zij eigenlijk niet hun, maar des schrijvers denkbeelden onder woorden brachten, konden ze zelfs een plaatsje krijgen achter in den literairen tuin. In den tegenwoordigen tijd maakt men, misschien ten onrechte, zich weinig druk meer over den aard van een boek. De meeste nadruk valt nu op het „hoe“, en als de auteur zijn lezers slechts weet te boeien en interessante en actuele kwesties behandelt, kan hij rekenen op een waardeerd oordeel. Het journalistieke proza van vele moderne schrijvers, dat met karakterteekening evenveel te maken heeft als de film, en ondanks het verbijsterende werken met statistieken en officiële gegevens, zoo subjectief is als een ingezonden stuk, wordt met ingenomenheid begroet en als hooge kunst geprezen.

Waarmee ik maar zeggen wil, dat niemand het recht heeft het werk van Rudolf van Reest schouderophalend voorbij te gaan onder het prevelen van den naam tendenz-roman. Wanneer de schrijver ontroerd is door dat wat hij heeft ervaren, kan deze innerlijke ontroering kunst oproepen. Dan zal hij er zich niet toe bepalen een oriënteerend artikel te schrijven over den invloed van een bepaalde leer op de psyche van een deel van ons volk, maar zijn gevoel zal zich uitspreken door de personen van een roman.

Op theologisch gebied is men gewend aan den naam „ligging“ waarmee dan bedoeld wordt een zekere reactie op de uitspraken van de belijdenis, het leggen van een zwaar accent op een bepaald stuk van de leer. Een boek dat een streek beschrijft, waar een bepaalde ligging zeer nadrukkelijk naar voren komt, zou men een theologischen streekroman kunnen noemen. En zulk een boek is „Gebondenen“ van Rudolf van Reest, die door een eerder werk „Schapen zonder herder“ een zelfde thema behandelde.

De plaats van handeling is het gebied van Middelarnis, dat deel uitmaakt van de streek waar een dweepziek mysticisme zijn verwoestenden invloed doet gelden. En het is juist het fatale gevolg van de ziekelijke lijdelijkheid der bewoners, dat den schrijver heeft gegrepen en dat hem een boek deed schrijven vol meedoogen, maar ook vol aanklacht. Deze mengeling van gevoelens geeft eensdeels het boek zijn waarde, anderzijds vormt het een zwakke zijde.

De handelende personen dreigen daardoor typen te worden, dus personificaties van deugden of ondeugden, en niet echt levende menschen met gecompliceerde karakters. Vooral een der hoofdpersonen, de „vrome“ Krijtje, lijdt onder de beoordeeling en wordt meer een wetenlooze schurk, die bewust door ergerlijke misleiding zich opwerkt van leurdert tot dominee, dan een beklagenswaardige gebondene. Voor hem gebruikt de schrijver bijna uitsluitend felle kleuren om zijn karakter te schilderen, waardoor hij wordt de incarnatie van het kwade dezer geestdrijverij. Slechts zelden weet de humor den schrijver te bevrijden van een gevoel van afkeer. En dan is die humor nog bijtend, waardoor ze de satire nadert, b.v. wanneer hij beschrijft hoe Krijtje de zuiverheid der ouwe schrijvers toetst aan de roode lettertjes in den titel, waardoor hij ook zuiver remonstrantsche werken voor degelijke oud-vaders verslijt. Bij de beschrijving van dit type kan zich de auteur soms niet bedwingen om zelf aanwijzend op te treden in zijn werk.

Het meedoogen van den schrijver gaat uit naar de armen van geest die zoo graag wilden gelooven, maar aan wie gezegd wordt dat het hun niet is weggelegd. Naar hen die meer geloof hechten aan de woorden van een ingeleide, dan aan de uitspraken van Gods woord. Naar hen wier rust uit het leven weggenomen is, die persoonlijk en in hun gezin lijden.

In het midden van het boek staat het gezin van Van Dijk, waarin alle nuances gevonden worden van de bestreden leer. De vader is een man die geen gezag heeft over zijn kinderen, de moeder heeft moeten aanzien dat haar oudste zoon socialist werd, en heeft nu al haar hoop gevestigd op den tweeden zoon. Hij wordt gevoed met de ter-

men van het volkie, spreekt al voor de knapenvergadering als een oud-vader, leert de onwaarachtigheid benutten om een testimonium van vroomheid te verkrijgen, maar dreigt onder te gaan op de liberale school, omdat hij geen innerlijke zekerheid heeft. Dat het hem niet gaat, als vele jongeren uit het dorp, die steeds dieper wegzinken, omdat de lijdelijkheid der vromen hun verbiedt hun ouderplicht na te komen, heeft hij te danken aan 't hoofd der Christelijke school, den „jnen meester Jelgersma. In hem wordt de echte Calvinist geteekend, die zonder aarzeling uitkomt voor zijn schriftuurlijk geloof, maar daardoor te licht wordt gevonden door hen die leven niet naar de Schrift, maar naar schrijvers. Groot is de invloed niet. Hij weet slechts Harm op het goede pad te houden en één gezin er op te brengen. Tegenover staat de geweldige afval naar de zijde van het ongelooft. Ook hier zou men kunnen spreken van tendenz, maar de beschrijving van het „geloof“ bij verschillende typen der bevolking is zoo brandend van waarheid, zoo vol van doorvoelde realiteit, dat de lezer er door wordt aangegrepen en de ontwikkeling van het drama voelt als strikt logisch.

Het zwakke van den opzet zit alleen hierin, dat de leidende figuren den indruk geven van bewuste onoprechtheid, zoodat ze de lijdenden niet alleen niet kunnen helpen, maar als binders optreden. Op hen kan niet de naam gebondenen van toepassing zijn. Maar des te beter op de door hun woorden en getuigenissen soms tot waanzin gebrachte twijfelaars. Met grooten ernst en door liefde verzachte bewoordingen teekent de schrijver hun leven en lijden. Er wordt wel eens te licht geschreven over bekeeringen in de christelijke literatuur, zoodat een bekeeringsgeschiedenis voor velen al bij voorbaat beteekent een onliterair verhaal. Van Reest toont hier dat dit niet behoef. In het beschrijven van het geloovig sterven van twee personen uit het boek, bereikt hij hoogtepunten. De bevrijding uit de benauwende greep van dit ongelooft-fatalisme is literair gezien beslist noodzakelijk.

Hoewel technisch de roman nog niet geheel gaaf is, verdient hij om zijn inhoud, wijze van voorstelling en beschrijving veel lezers. Een streekroman van bijzondere beteekenis en groote documentaire waarde.

Gr.

H. S.

UIT DE HISTORIE

De eerste aanraking tusschen Groen van Prinsterer en Dr Kuyper.

Het is bekend (in zijn „Confidentie“ verhaalt hij er zelf van) dat Dr Kuyper, tijdens zijn academiejaren en nog eenigen tijd daarna, min of meer aanhanger is geweest van de moderne richting in de Ned. Herv. Kerk. Eerst in de pastorie van Beesd, vooral door den omgang met eenvoudige, rechtzinnige vromen, is hij gegrepen door de gereformeerde waarheid, en is hij rijp geworden voor het bondgenootschap met Groen, dat voor ons vaderland, en met name voor 't gereformeerde volksdeel, van zoo onberekenbare beteekenis is geweest.

Maar reeds vóórdien was er contact ontstaan tusschen den jongen „modernen“ predikant en den grijzen strijder voor onverzwakte handhaving der belijdenis. Niet, gelijk vanzelf spreekt, op kerkelijk, maar op wetenschappelijk terrein. Tot den internationaal vermaarden archivaris van het Koninklijk Huisarchief richtte Kuyper een verzoek om voorspraak. En Groen, die altijd richtingen, maar nooit personen bestreed, was hem ter wille, zij het ook in anderen vorm dan Kuyper verzocht had.

Onderstaande brieven, afkomstig uit de papieren van Groen in het Rijksarchief, geven het verhaal van deze eerste aanraking. Commentaar is overbodig; zij spreken voor zichzelf. Alleen zij vermeld dat Mr J. T. Bodel Nijenhuis, naar wien Kuyper om inlichtingen verwees, levenslang één van Groens trouwste vrienden is geweest. Als Leidenaar was hij met Kuyper, wiens vader predikant was daar ter stede, bekend.

Hier volgen dan de brieven.

Dr Kuyper aan Groen, Warmond, Huize Leevliet, 6 October 1864. ¹⁾

„Hoogwelgeboren Heer!

Vergun mij met een enkel woord beleefdelijk het volgende verzoek tot U te richten.

Sinds eenigen tijd houd ik mij onledig met de uitgaven (sic) der werken van Joannes à Lasco, den eersten Superintendent der Gemeente onder het Kruis te Londen. Een dier werken, de „Epitome doctrinae Ecclesiae Frisiae-Orientalis“, was tot dusverre alleen in M. S. bekend. Na lang zoeken slaagde ik er eindelijk in de wetenschap te bekomen, dat het zich met nog eenige andere stukken bevindt in het Kön. Geheimes Archiv te Koenigsberg in Pruisen. Voor de uitgave der werken is dit stuk onmisbaar, doch moeilijker den weg aan te wijzen, om er copy van te bekomen“.